

DINIY TA'LIMOTDAN SABOQ BERISH TARTIBINI BUZISH JINOYATINI TERGOV QILISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Usmanaliev Najmiddin Qo'shboq o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

"Tergov faoliyati" kafedrası o'qituvchisi

Qodirov Doston Ismoil o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-bosqich kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11651022>

Annotatsiya: Ushbu maqola diniy ta'limotlarni ta'lim sharoitida o'qitish tartibini buzish oqibatlarini o'rganadi. U individual tushunish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlari, jamiyatdagi uyg'unlik va axloqiy me'yorlarga ta'sir ko'rsatadi. Annotatsiyada chuqurroq tushunish, birdamlikni mustahkamlash va diniy ta'limning yaxlitligini qo'llab-quvvatlash uchun tuzilgan va ketma-ket o'qitish amaliyotiga rioya qilish muhimligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: kontekst, manipulyatsiya, ma'muriy javobgarlik, professionallikni buzish.

Diniy ta'limotlarni etkazish azaldan madaniy-axloqiy tarbiyaning, kishilarning e'tiqodi va dunyoqarashini shakllantirishning tamal toshi sifatida e'tirof etilgan. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev Miromonovich "Diniy toqatsizlik, islomofobiya holatlariga aslo yo'l qo'yib bo'lmaydi" ¹kabi fikrlarini ilgari surgan. O'zbekiston prezidenti BMT Bosh Assambleyasining 78-sessiyasidagi nutqida so'nggi paytlarda ayrim mamlakatlarda ko'zga tashlanayotgan diniy toqatsizlik, islomofobiya holatlariga aslo yo'l qo'yib bo'lmasligini qayd etdi. Davlat rahbari jahon miqyosida dinlararo bag'rikenglik va hamjihatlik g'oyalarini keng targ'ib etish maqsadida O'zbekistonda UNESCO shafeligida Dinlararo muloqot va bag'rikenglik xalqaro markazini tashkil etishni taklif qildi. ²Ayniqsa, ta'lim muassasalarida ushbu ta'limotlarni berish tartibi tushunish, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy birlashishni osonlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, bu tartibni qasddan yoki beixtiyor buzish ham o'quvchilar, ham jamoalar uchun chuqur oqibatlarga olib kelishi mumkin. Ushbu muqaddima diniy ta'limotlarni o'qitish ketma-ketligiga e'tibor bermaslikning ta'sirini o'rganishga, ta'lim amaliyotidagi bunday buzilishlardan kelib chiqadigan qiyinchiliklar va oqibatlarga oydinlik kiritishga qaratilgan. Ushbu masalani o'rganish orqali biz diniy ta'lim sohasida tizimli va mas'uliyatli o'qitish metodologiyasining ahamiyatini ko'rsatishni maqsad qilganmiz.

Ta'lim sohasida diniy ta'limotlarni etkazish odamlarning e'tiqodlari, qadriyatlari va qarashlariga ta'sir ko'rsatadigan katta ahamiyatga ega. Biroq, bu ta'limotlarni o'qitish tartibi buzilgan taqdirda, bu jamiyatda to'lqinlanadigan yomon oqibatlarga olib kelishi mumkin. Diniy ta'limotlarni o'rgatish ketma-ketligiga e'tibor bermaslikning asosiy oqibatlaridan biri tushunishning mumkin bo'lgan buzilishidir. Diniy ta'limotlar ko'pincha asosiy tushunchalarga asoslanadi, har bir dars yoki bosqich kontekst va ravshanlikni ta'minlash uchun mo'ljallangan. Ushbu tartibni o'tkazib yuborish yoki qayta tartibga solish o'quvchilarda chalkashlik, noto'g'ri talqin qilish va to'liq tushunmaslikka olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, diniy ta'limotlarni o'qitish tartibini buzish tanqidiy fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishga to'sqinlik qilishi mumkin. Darslarning tizimli rivojlanishi talabalarga murakkab g'oyalar bilan

¹ <https://daryo.uz/2023/09/20/diniy-toqatsizlik-islomofobiya-holatlariga-aslo-yol-qoyib-bolmaydi-shavkat-mirziyoyev>

² <https://religions.uz/Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги дин ишлари бўйича қўмита расмий сайти>

bosqichma-bosqich shug'ullanish imkonini beradi, chuqurroq tushunish va e'tiqodlarni tanqidiy so'roq qilish va baholash qobiliyatini rivojlantiradi. Ushbu ketma-ketlikni buzish bu kognitiv rivojlanishga to'sqinlik qilishi mumkin, bu sayoz tushunishga va intellektual qat'iylikning etishmasligiga olib keladi. Bundan tashqari, ta'sir individual o'rganish tajribasidan tashqariga chiqadi. Bu jamoat uyg'unligi va madaniy uyg'unlikka ta'sir qilishi mumkin. Diniy ta'limotlar ko'pincha jamoalarni birlashtiruvchi kuch bo'lib xizmat qiladi, umumiy qadriyatlar va rahbarlik tamoyillarini ta'minlaydi. Tartib buzilsa yoki manipulyatsiya qilinsa, jamiyatda bo'linish, nizolar va tushunmovchiliklarni keltirib chiqarishi, ishonch va birlikni buzishi mumkin.

Yana bir e'tiborga olinadigan jihat – diniy ta'limotlarni tartibsiz o'rgatishning axloqiy jihat. O'qituvchilar va muassasalar diniy ta'limotlarning yaxlitligini hurmat qilgan holda, mas'uliyatli va axloqiy ravishda bilim berishga mas'uldirlar. Ushbu tartibni buzish ishonch va professionallikni buzish, ta'lim muassasalari va o'qituvchilarning ishonchiga putur etkazishi mumkin.

Diniy ta'limotlarni o'qitish tartibini buzish masalasini hal qilish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Pedagoglar o'rnatilgan o'quv dasturlari va pedagogik ko'rsatmalarga rioya qilishni birinchi o'ringa qo'yishlari, diniy mazmunni izchil va tizimli ravishda etkazib berishni ta'minlashlari kerak. Jumladan, ochiq muloqotni rivojlantirish, savollarni rag'batlantirish va mulohaza yuritish uchun imkoniyatlar yaratish o'qitish ketma-ketligidagi har qanday tasodifiy buzilishlarning ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

Hozirgi kunda respublikamiz hududlarida aholining islom dinini o'rganishga bo'lgan ehtiyojini qondirish maqsadida rasmiy tashkilotlar tomonidan etarlicha shart-sharoitlar yaratib, ularga masjidlarda, madrasa va oliy diniy ta'lim muassasalarida islom ilmlari o'rgatilayotgan bo'lishiga qaramasdan ko'plab fuqarolarimiz etarli diniy bilimga ega bo'lmagan shaxslar tomonidan moddiy manfaat orttirish maqsadida tashkil etilgan markazlarda noqonuniy diniy ta'lim olish holatlari kuzatib kelinmoqda.

Ta'kidlash lozimki, O'zbekiston Respublikasi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonunining 3-moddasiga binoan, ³diniy tashkilot sifatida ro'yxatdan o'tmasdan faoliyat ko'rsatish, diniy tashkilot tomonidan faoliyatni o'zi turgan joydan, shu jumladan ibodat qilinadigan binolardan va diniy tashkilotga tegishli hududlardan tashqarida amalga oshirish, shuningdek diniy ta'lim muassasalaridan tashqarida xususiy tartibda diniy ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish ta'qiqlanishi hamda 8-moddasida⁴ har kim diniy ta'lim muassasalarida professional diniy ta'lim olish huquqiga ega ekanligi, diniy ta'lim muassasalarida o'qishga fuqarolar qonunchilikka muvofiq umumiy o'rta, o'rta maxsus ta'lim yoki professional ta'lim olganidan keyin qabul qilinishlari belgilab qo'yilgan. hu munosabat bilan, ushbu fuqarolarning hatti-harakatlarida O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 241-moddasida (Diniy ta'limotdan saboq berish tartibini buzish) ko'zda tutilgan noqonuniy harakatlar mavjud. Qoshimcha qilib, yangi konstitutsiyamizda 75-moddada "Diniy tashkilotlar davlatdan ajratilgan hamda qonun oldida tengdirlar. Davlat diniy tashkilotlarning faoliyatiga aralashmaydi. Davlat qonunda belgilangan tartibda faoliyat

³ <https://www.bviiib.uz/>

⁴ Ўзбекистон Республикасининг Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисидаги қонуни 8-модда.
www.lex.uz

ko'rsatayotgan diniy tashkilotlar faoliyatining erkinligini kafolatlaydi".⁵

Shunday ekan amaldagi qonunchilikka rioya qilish barcha fuqarolar uchun muqarrarligi, diniy ta'lim olish faqatgina rasmiy diniy muassasalarda berilishligi, fuqarolarning shaxsiy diniy qarashlari asosida diniy ta'lim olish mumkin emasligi belgilangan. Ushbu tartibga qarshi har qanday insonlarning hatti-harakatlari qonun asosida qat'iy ta'qib qilinadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, diniy ta'limotlarni o'qitish tartibini buzish nafaqat pedagogik nazorat, balki muhim axloqiy va ijtimoiy muammodir. Bu ta'limning asosiy tamoyillarini buzadi, bu noto'g'ri tushunchalarga, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarining pasayishiga va jamoalar ichida mumkin bo'lgan kelishmovchiliklarga olib keladi. Diniy ta'limotlarni tizimli va ketma-ket o'qitishni qo'llab-quvvatlash chuqur tushunishni rivojlantirish, uyg'unlikni ta'minlash va ta'lim amaliyotlarining yaxlitligini saqlash uchun juda muhimdir. O'qituvchilar, muassasalar va umuman jamiyat hamma uchun ma'lumotli, hurmatli va uyg'un ta'lim muhitini ta'minlash uchun diniy ta'limotlarni mas'uliyatli va axloqiy tarzda etkazishni birinchi o'ringa qo'yishi kerak.

References:

1. Murodov B., Qulbekov O. Nomusga tegish jinoyatlarini tergov qilishda isbotlanishi lozim bo'lgan holatlar //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 98-104.
2. Муродов Б.Б. Основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности (опыт Узбекистана) //Вестник экономической безопасности. – 2016. – №. 1. – С. 177-182.
3. Муродов Б.Б. Совершенствование основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности //Обзор законодательства Узбекистана. – 2016. – №. 3. – С. 47-50.
4. Муродов Б. Совершенствование основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности //Обзор законодательства Узбекистана. – 2017. – №. 1. – С. 69-72.
5. Муродов Б., Ботаев М. Анализ основ реабилитатсии невиновных лиц в уголовном процессе //Общество и инноватсии. – 2020. – Т. 1. – №. 1. – С. 166-176.
6. Suyunov Sh., Xusinov Sh. Retsidiv jinoyatchilik tushunchasi va uning ahamiyati //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 150-156.
7. Suyunov Sh., Ismaylova Sh. Bir guruh shaxslar tomonidan sodir etiladigan jinoyatlarni tergov qilishda yuzlashtirish tergov harakatining o'ziga xos xususiyatlari //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 140-144.
8. Suyunov Sh., Azamatov A. Surishtiruv institutining rivojlanish istiqbollari //Академические исследования в современной науке. – 2023. Т. 2. – №. 13. – С. 9-14.

⁵ LexUZ sharhi, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 75-moddasi. O'zbekiston Respublikasining "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonuni.